

ROLA POLICJANTÓW RUCHU DROGOWEGO

w poszukiwaniu osób zaginionych

podinsp. dr Jacek Giszczak

Departament Porządku Publicznego MSWiA

Policja jest zobowiązana do prowadzenia działań poszukiwawczych osób zaginionych. Każdy policjant, w tym również funkcjonariusz ruchu drogowego pełniący służbę bezpośrednio na drodze, jest zobowiązany do przyjęcia informacji o zaginięciu osoby i podjęcia – w porozumieniu z dyżurnym jednostki Policji – stosownych działań poszukiwawczych. Pomimo że przepisy policyjne nie definiują pojęcia penetracja terenu, to działania prowadzone w jej ramach mogą obejmować drogi publiczne lub inne drogi.

Wstęp

Policja jest formacją przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi przed zagrożeniami godzącymi w najważniejsze wartości, jakimi są życie i zdrowie. Poszukiwanie osób zaginionych jest jednym z istotnych elementów tej ochrony. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji¹ wskazuje, że poprzez zaginięcie osoby należy rozumieć wystąpienie zdarzenia uniemożliwiającego ustalenie miejsca pobytu osoby. Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto znaczenie pojęć zdefiniowanych w zarządzeniu nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanego zwłok oraz szczątków ludzkich², zwanym dalej zarządzeniem KGP. **Osobą uprawnioną** jest zawiadamiający Policję o zaginięciu osoby lub samowolnym oddaleniu się osoby małoletniej lub nieletniej, opisujący jednoznacznie okoliczności tego faktu. **Uprawnionym** jest członek rodziny, opiekun prawny lub przedstawiciel ustawowy osoby zaginionej. Może to być również kierownik instytucji, w której osoba zaginiona przebywała i leczyła się, bądź też każda osoba, która uzasad-

nia podejrzenie popełnienia przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności osoby zaginionej³. **Osoba zaginiona** jest osobą, którą należy odnaleźć i w ten sposób zapewnić jej ochronę życia, zdrowia i wolności. Szczególny charakter zaginięć dotyczy dzieci do 7. roku życia. *Child Alert* jest systemem wsparcia poszukiwań uprowadzonych i zaginionych osób małoletnich, który służy natychmiastowemu poinformowaniu jak największej liczby osób – za pośrednictwem mediów interaktywnych oraz środków masowego przekazu – o prowadzonych przez Policję poszukiwaniach. Obowiązkiem każdego policjanta pełniącego służbę jest przyjęcie informacji (zawiadomienia) o zaginięciu osoby oraz podjęcie na polecenie dyżurnego jednostki Policji podstawowej czynności poszukiwawczej, jaką jest penetracja terenu – w razie potrzeby z udziałem specjalistycznej ekipy poszukiwawczo-ratowniczej zrzeszonej w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Wskazane obowiązki (przyjęcie informacji i penetracja terenu) obejmują również policjantów zatrudnionych w komórkach organizacyjnych Policji właściwych do spraw ruchu drogowego⁴, realizujących na co dzień zadania służbowe polegające na sprawowaniu nadzoru nad bezpieczeństwem, porządkiem i płynnością ruchu drogowego, zapobieganiu przestępstwom i wykroczeniom, w szcze-

gólności przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji czy też usuwaniu skutków wypadków i kolizji drogowych. Celem opracowania jest ogólna charakterystyka zjawiska zaginięć osób w Polsce, a także próba określenia roli, jaką mogą odgrywać policjanci ruchu drogowego w realizacji procedur poszukiwawczych osób zaginionych.

Ogólna charakterystyka i uwarunkowania przyczynowe zaginięć

Zaginięcie osoby jest traumatycznym wydarzeniem dotykającym osobę zaginioną, środowisko, w którym dotychczas żyła, a także rodzinę. Przyczyny zaginięć można zasadniczo podzielić na cztery główne obszary. **Zaginięcia intencjonalne** – związane z decyzjami osób odchodzących ze swojego otoczenia w związku z problemami finansowymi albo w kontaktach z osobami najbliższymi, konfliktami, uzależnieniem od alkoholu lub innych środków o podobnym działaniu, stanami depresyjnymi czy też poczuciem braku akceptacji w grupie rówieśniczej bądź chęcią przeżycia ciekawej przygody. Kolejnym zakresem można objąć **zaginięcia z powodów zdrowotnych** dotyczące osób z zaburzeniami psychicznymi, a także mających choroby wywołujące demencję⁵. Otepienie (czyli demencja) jest chorobą mózgu, zwykle przewlekłą lub o postępującym przebiegu. Charakteryzuje się licznymi zaburzeniami wyższych czynności korowych, takich jak pamięć, myślenie, orientacja, rozumienie, liczenie, język, ocena i zdolność uczenia się. Ponadto zaburzeniom funkcji poznawczych często towarzyszą lub nawet je poprzedzają zaburzenia emocjonalne, zaburzenia zachowania i motywacji (WHO)⁶. Do grupy trzeciej można zaliczyć **zaginięcia związane z czynami zabronionymi** polegającymi na pozbawieniu wolności. Istotny dla stanu pozbawienia wolności jest brak możliwości fizycznej realizacji aktywności woli przez pokrzywdzonego, polegającej na chęci poruszania się albo zmiany miejsca przebywania stosownie do powziętej woli⁷. Bez znaczenia dla bytu tego przestępstwa (art. 189 Kodeksu karnego) jest czasokres pozbawienia pokrzywdzonego możliwości poruszania się, jak też fakt, że pokrzywdzony sam się uwolnił⁸. Strona przedmiotowa przestępstwa może polegać także na zatrzymaniu w zamkniętym pomieszczeniu, jak również użyciu jakiegokolwiek innego środka mogącego stanowić istotną przeszkodę w korzystaniu z wolności. Może to być też zastosowanie przemocy fizycznej (np. związanie, zamknięcie), użycie groźby czy innego środka. Wystarczające dla stwierdzenia przestępstwa będzie również uzasadnione okolicznościami odczucie uwięzionego, że uwolnienie się nie jest możliwe⁹. Czwarta i ostatnia grupa to **zaginięcia nieletnich, w tym uprowadzenia rodzicielskie dzieci**. Z praktyki policyjnej wynika, że powodem zaginięcia najmłodszych, w wieku do 6 lat, może być m.in. zwykłe zgubienie się, wypadek losowy albo uprowadzenie. Dzieci posiadają osobliwy animusz do poznawania otaczającej rzeczywistości. Dlatego też samodzielny spacer w okolicy miejsca zamieszkania jest postrzegany jako fajna przygoda. To z powodu niedostatecznej uwagi opiekunów najmłodszym udaje się oddalić z miejsca zamieszkania czy placu zabaw. Istotnym ryzykiem zaginięcia obarczone są sytuacje, w których dziecko jest pozostawione w domu bez nadzoru. Podobnie może być w przypadku powierzenia dzieci osobom niezau-

fanym. Przyczyną zaginięć młodszych dzieci są też przestępstwa. Niestety, dzieci mogą stać się ofiarami pedofilii, porwań, a nawet zabójstw¹⁰.

Rozmiar zjawiska zaginięć osób dorosłych, dzieci i młodzieży

Zgodnie z danymi statystycznymi publikowanymi przez Komendę Główną Policji w latach 1997–2020 Policji zgłoszono ponad 400 tys. osób zaginionych (średniorocznie ok. 16,7 tys. zaginionych). W latach 2013–2017 średnioroczna liczba zaginięć zgłoszonych Policji oscylowała wokół 20 tys., natomiast w latach 2017–2020 nastąpił istotny spadek zaginięć (z 19 563 w 2017 r. do 12 759 zaginionych w 2022 r.). Wykres nr 1 obrazuje zmiany liczbowe zachodzące w latach 1997–2020 dotyczące ogółu zaginionych, a także dzieci i młodzieży; z podziałem na trzy grupy wiekowe, tj.: do 7 lat, od 7 do 13 lat i od 14 do 17 lat.

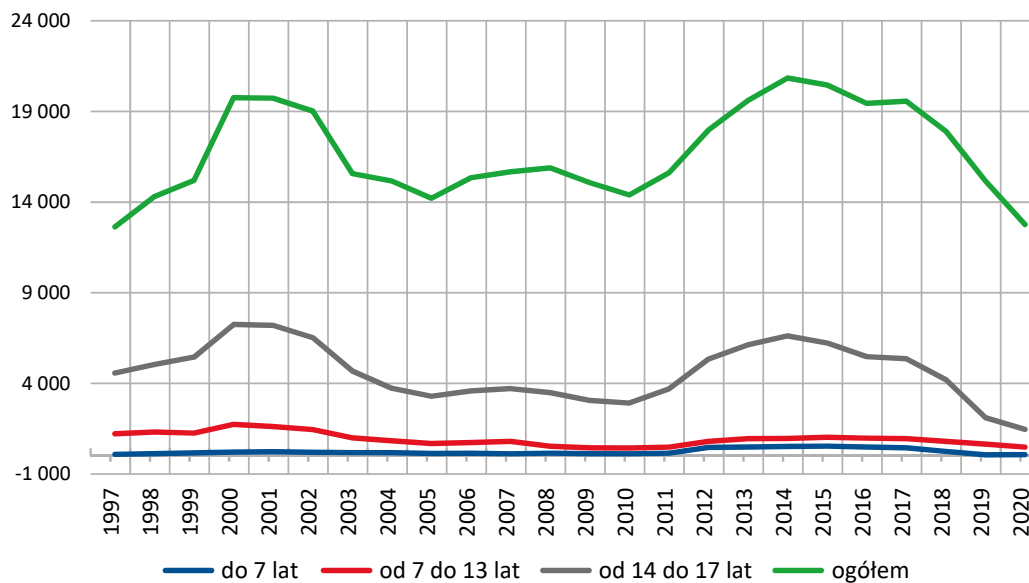
Wykres nr 1 wskazuje na zależność pomiędzy wiekiem i liczbą zaginięć – wyższy wiek zaginionego warunkuje wyższą liczbę zaginięć. Można ponadto wnioskować, że na przestrzeni kilku ostatnich lat ukształtował się pozytywny trend dotyczący zmniejszania się liczby zaginięć. Jako pozytywny należy odnotować również fakt, że większość zaginionych zostaje odnaleziona w ciągu pierwszych 14 dni po zaginięciu, a 95% dzieci w ciągu pierwszych 7 dni od momentu zaginięcia z powrotem trafia do swoich domów. Można zatem przyjąć, że sukces Policji w odnajdywaniu osób zaginionych jest uwarunkowany rzetelnym przyjęciem informacji (zawiadomienia) od osoby uprawnionej i przeprowadzeniem czynności związanych z penetracją terenu ostatniego miejsca pobytu osoby zaginionej.

Patrząc na wykres nr 2 dotyczący wielkości udziałów (odsetek) w poszczególnych grupach wiekowych dzieci i młodzieży w stosunku do ogółu zaginięć, uwagę zwracają przede wszystkim spadki zaginięć osób w wieku od 7 do 17 lat, które nastąpiły w perspektywie dwóch dekad. W przypadku dzieci w wieku do 7 lat udział w ogólnej liczbie zaginięć jest najmniejszy. Począwszy od 2016 r., we wszystkich grupach wiekowych dzieci i młodzieży widoczny jest spadek udziałów zaginięć. W 2020 r. w grupie wiekowej do 7 lat udział wyniósł ok. 0,5%, w grupie wiekowej 7–13 ok. 3,8%, natomiast w grupie wiekowej 14–17 lat ok. 11,5%. Najwyższa dynamika spadku zaginięć w latach 2015–2020 dotyczy grupy 14–17 lat, gdzie udział zaginięć w 2015 r. spadł z 30,5% do 11,5%.

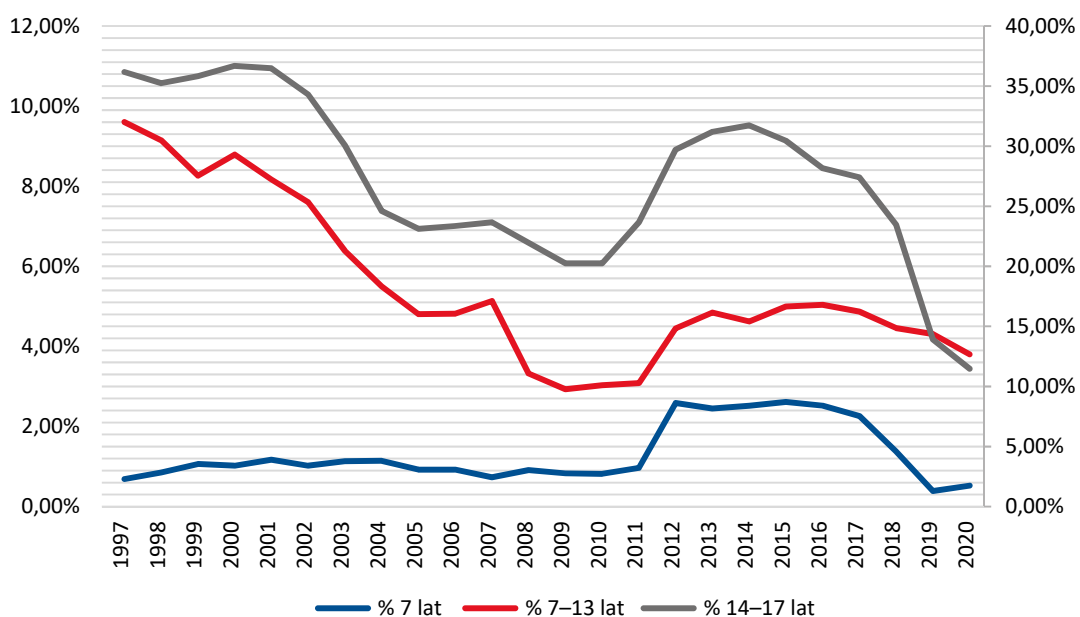
Policyjne kadry ruchu drogowego i specyfika pełnienia służby na drogach

Pion służby prewencyjnej polskiej Policji właściwy do spraw ruchu drogowego składa się z Biura Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji (komórka organizacyjna KGP)¹¹, wydziałów ruchu drogowego oraz komisariatów autostradowych Policji podległych bezpośrednio komendantom wojewódzkim (Stołecznemu) Policji, wydziałów (sekcji, referatów, ogniw, zespołów) ruchu drogowego podległych komendantom powiatowym (miejskim) Policji¹². Całościowe spojrzenie na kadry służby ruchu drogowego wskazuje, że w poszczególnych komendach wojewódzkich Policji oraz Komendzie Stołecznej Policji stan etatowy oscyluje wokół 10% całego stanu etatowego tych jed-

ROLA POLICJANTÓW RD W POSZUKIWANIACH

Wykres 1. Zaginięcia zgłoszone Policji w latach 1997–2020.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KGP¹³.

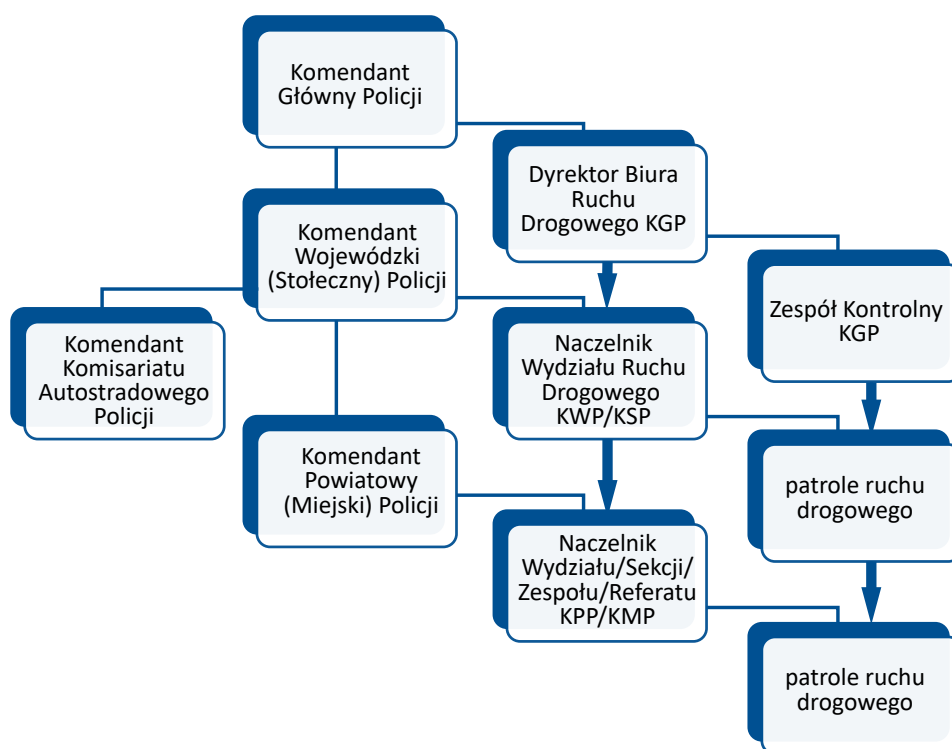
Wykres 2. Odsetki zaginięć zgłoszonych Policji w trzech grupach wiekowych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KGP.

nostek. W pierwszym kwartale 2023 r. liczba policjantów kierowanych do służby bezpośrednio na drodze stanowiła prawie 7,5 tys. policjantów. Najliczniejsze etatowo komendy wojewódzkie Policji znajdują się w garnizonie: śląskim, stołecznym i wielkopolskim. Najmniej etatów ruchu drogowego liczy komenda wojewódzka w Opolu. Wymaga również wskazania, że Wydział Ruchu Drogowego Komendy

Stołecznej Policji wyróżnia się na tle innych garnizonów z tego względu, że jako jedyny w swojej wewnętrznej strukturze posiada wyodrębnione stanowiska służbowe przeznaczone wyłącznie do prowadzenia czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia¹⁴.

Pion ruchu drogowego Policji realizuje priorytet III Komendanta Głównego Policji na lata 2021–2023, polegający

Schemat 1. Struktura pionu ruchu drogowego Policji.

Źródło: J. Giszczak, *Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego w ruchu drogowym w Polsce* [pdf], Warszawa 2022, s. 170.

na podniesieniu efektywności działań Policji w celu realizacji oczekiwań społecznych. Przyjęto, że osiągnięcie wskazanego celu będzie realizowane m.in. zadaniami w obszarze bezpieczeństwa na drogach, tj.:

- 1) zapewnieniem optymalnej liczby policjantów ruchu drogowego,
- 2) zwiększeniem nadzoru w zakresie przekraczania prędkości,
- 3) zapewnieniem skutecznego nadzoru na przejściach dla pieszych¹⁵.

Jak wynika z przyjętych założeń, uwaga policjantów służby ruchu drogowego powinna być skoncentrowana przede wszystkim na niestosowaniu się do ustanowionych lub wprowadzonych limitów prędkości oraz na bezpieczeństwie osób korzystających z przejść dla pieszych. Zapewnienie odpowiedniej dobowej liczby patroli na drogach jest wyzwaniem, z którym mierzą się właściwi przełożeni. Wartością oczekiwaną na 2023 r. jest utrzymanie średniej dobowej liczby służb policjantów ruchu drogowego, kierowanych do służby na drodze na terenie całego kraju, na poziomie nie mniejszym niż 4 tys.¹⁶

Zadania realizowane przez policjantów ruchu drogowego

Głównym zadaniem policjantów ruchu drogowego jest czuwanie nad bezpieczeństwem i porządkiem w ruchu na drogach publicznych, prowadzenie nadzoru i kontroli ruchu, a także kierowanie ruchem na skrzyżowaniach oraz innych miejscach na drodze. Policjanci podczas służby peł-

nionej bezpośrednio na drodze, w sposób dynamiczny¹⁷ lub statyczny¹⁸ (albo statyczno-dynamiczny), mają obowiązek reagować na wykroczenia i przestępstwa, w szczególności popełniane przez kierujących pojazdami mechanicznymi (silnikowymi) i innymi niż mechaniczne, pieszych oraz osoby korzystające z urządzeń wspomagających ruch (np. wrotki, rolki, zwykłe hulajnogi), oraz stosować prawem przewidziane środki wobec sprawców tych naruszeń. Jeśli policjant odbył przeszkolenie specjalistyczne w zakresie ruchu drogowego, to może realizować również zadania z zakresu kontroli stanu technicznego pojazdu silnikowego, kontroli przewozu towarów niebezpiecznych, kontroli przestrzegania obowiązków lub warunków przewozu drogowego, stosowania przyrządów kontrolno-pomiarowych do pomiaru prędkości oraz obsługi wypadków drogowych¹⁹. Najczęściej ujawnianymi wykroczeniami przez policjantów są wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji (60–70% wszystkich ujawnionych wykroczeń), a najczęstszym sposobem zakończenia postępowania w sprawie o wykroczenie jest nałożenie kary grzywny. W latach 2015–2017 wystawieniem mandatu zakończyło się 78% ujawnionych przypadków wykroczeń²⁰. W latach 2019–2020 ujawnione wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji stanowiły odpowiednio 70,3% (5 318 943) i 63,4% (4 676 416) w ogólnej liczbie wykroczeń (7 562 749 i 7 366 536)²¹. Policjanci najczęściej ujawniają naruszenia dotyczące przekroczenia dopuszczalnej prędkości jazdy, niestosowania się do obowiązku używania pasów bezpieczeństwa i naruszenia przez kierujących praw osób pieszych²².

Najważniejsze wyposażenie sprzętowe komórek ruchu drogowego

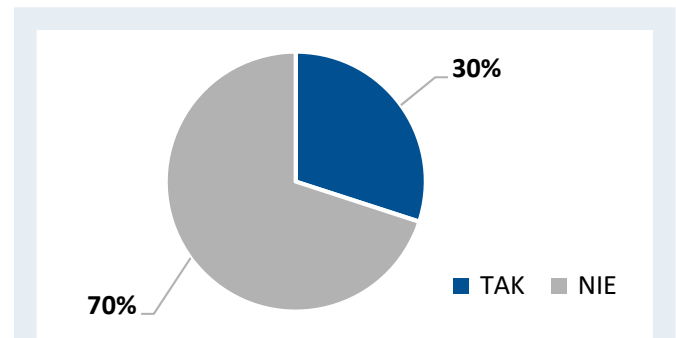
Warunkiem niezbędnym do skutecznej realizacji zadań związanych z ochroną uczestników ruchu przed zagrożeniami dla ich życia, zdrowia i mienia jest odpowiednie wyposażenie sprzętowe (techniczne) policjantów. Do najważniejszych atrybutów policyjnej służby na drodze należy zaliczyć przede wszystkim oznakowane i nieoznakowane pojazdy policyjne (radiowozy) służące do patrolowania dróg, a także oznakowane i nieoznakowane motocykle wykorzystywane w służbie m.in. do sprawnego dotarcia na miejsce zdarzenia, gdy liczy się czas na udzielenie pomocy poszkodowanemu, do prowadzenia działań pościgowych, zabezpieczenia dynamicznego przejazdów na drodze oraz realizowania asyst i eskort honorowych najważniejszych osób w państwie (na świecie). W służbie ruchu drogowego wykorzystywane są pojazdy typu „Ambulans Pogotowia Ruchu Drogowego” (APRD) służące do obsługi zdarzeń drogowych, pojazdy typu furgon „Ekip Techniki Drogowej i Ekologii” (ETDiE). Jednym z nowoczesnych narzędzi używanych przez policjantów ruchu drogowego są bezzałogowe statki powietrzne (BSP), wyposażone w kamerę ze stabilizowaną głowicą optoelektryczną z zoomem optycznym i cyfrowym, która umożliwia rejestrowanie zachowań naruszających przepisy ustawy – Prawo o ruchu drogowym. BSP jest narzędziem, które może być wykorzystywane do wykonywania zdjęć poglądowych nad miejscem zdarzenia drogowego (wypadku), monitorowania natężenia ruchu i zatorów drogowych²³. Z całą pewnością część wskazanego wyżej sprzętu będącego na wyposażeniu komórek organizacyjnych ruchu drogowego może być wykorzystana w trakcie prowadzenia działań poszukiwawczych osób zaginionych.

Przyjęcie informacji o zaginięciu osoby przez policjanta ruchu drogowego

Mówiąc o obowiązku policjantów polegającym na przyjęciu informacji o zaginięciu osoby, na wstępie należy wskazać na badania ankietowe przeprowadzone przez Fundację ITAKA. Badania przeprowadzone m.in. wśród rodzin zaginionych pokazują, że 30% takich rodzin miało problem ze zgłoszeniem Policji zaginięcia osoby (wykres nr 3).

Policjant ruchu drogowego, pomimo że realizuje specyficzny charakter zadań, ma obowiązek przyjmując informację od osoby uprawnionej o zaginięciu osoby. Nieprzyjęcie informacji o zaginięciu osoby i niepodjęcie dalszych adekwatnych działań, w sytuacji gdy bezzwłoczne podjęcie poszukiwań z dużym prawdopodobieństwem mogłoby przynieść pozytywny efekt, wiąże się z odpowiedzialnością dyscyplinarną (karną). Warto zatem przypomnieć ogólne procedury poszukiwawcze osób zaginionych. Opierają się one w szczególności na przepisach zarządzenia KGP. Policjanci ruchu drogowego, w tym także pełniący służbę bezpośrednio na drodze, podobnie jak funkcjonariusze innych komórek organizacyjnych Policji, na przykład kryminalnych czy dochodzeniowo-śledczych, są zobligowani:

- 1) przyjąć od osoby uprawnionej informację o zaginięciu osoby,
- 2) niezwłocznie przekazać informację o zaginięciu osoby do dyżurnego najbliższej jednostki Policji,
- 3) podjąć czynności zarządzone przez dyżurnego jednostki Policji.

Wykres 3. Czy były trudności ze zgłoszeniem zaginięcia na Policji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych wskazanych przez organizację ITAKA (NIK²⁴).

Podczas przyjmowania informacji o zaginięciu osoby policjant będący w patrolu na drodze powinien szczegółowo rozpytać osobę uprawnioną i dążyć do zebrania możliwie najszerszego zakresu danych, ze szczególnym uwzględnieniem okoliczności uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa. W trakcie rozmowy należałoby ustalić w szczególności:

- 1) pełne dane personalne osoby zaginionej;
- 2) cechy wyglądu zewnętrznego z uwzględnieniem znaków szczególnych (fotografia);
- 3) opis ubioru z uwzględnieniem znaków lub cech szczególnych poszczególnych elementów;
- 4) opis przedmiotów posiadanych w czasie zaginięcia, w tym numer telefonu komórkowego osoby zaginionej;
- 5) miejsce i okoliczności zaginięcia;
- 6) informacje o stanie zdrowia osoby zaginionej, w tym dane dotyczące upośledzeń fizycznych oraz psychicznych, o nałogach oraz charakterze nawyków i skłonności z uwzględnieniem prób samobójczych oraz innych zagrożeń dla bezpieczeństwa własnego i innych osób;
- 7) rodzaj, czas trwania i skutki poprzednich oddaleń z miejsca pobytu;
- 8) prawdopodobną przyczynę zaginięcia, w kontekście sytuacji rodzinnej, zawodowej, konfliktów, wypowiedzi, pozostawionych listów;
- 9) adresy osób i instytucji, do których mogła udać się osoba zaginiona;
- 10) rodzaj i zakres czynności poszukiwawczych podjętych dotychczas przez rodzinę, znajomych lub podmioty pozapolicyjne;
- 11) informacje dotyczące opiekuna prawnego osoby zaginionej, w szczególności dane kontaktowe;
- 12) jeżeli to możliwe, informacje dotyczące osoby uprawnionej do odbioru osoby zaginionej w przypadku wystąpienia takiej konieczności;
- 13) nazwy kont internetowych portali społecznościowych, do których osoba zaginiona należała;
- 14) kryteria umożliwiające uruchomienie Child Alert, tj.:
 - czy osoba zaginiona w chwili zaginięcia nie ukończyła 18. roku życia;
 - czy istnieje uzasadnione podejrzenie, że osoba małoletnia jest ofiarą przestępstwa związanego z pozbawieniem wolności lub jej życie, zdrowie jest bezpośrednio zagrożone;

- czy uzyskano pisemną zgodę, której wzór stanowi załącznik nr 6 do zarządzenia, od rodzica albo opiekuna prawnego zaginionej osoby małoletniej na rozpowszechnienie komunikatu, a w przypadku braku możliwości nawiązania kontaktu z rodzicem albo opiekunem prawnym – czy uzyskano zgodę sądu rodzinnego;
- czy z posiadanych przez Policję informacji wynika, że rozpowszechnienie komunikatu może w realny sposób przyczynić się do odnalezienia małoletniej osoby zaginionej;
- czy uzyskane informacje są wystarczające do sporządzenia komunikatu.

15) informacje dotyczące posiadanych przez osobę zaginioną kont bankowych i kart płatniczych.

Uzyskane informacje od osoby uprawnionej powinny być udokumentowane w formie notatki służbowej i przekazane do dyżurnego najbliższej jednostki Policji. W zależności od poziomu ryzyka wystąpienia zagrożenia dla życia, zdrowia lub wolności osoby, stwierdzonego podczas przyjmowania zgłoszenia lub informacji o zaginięciu osoby, stosuje się jeden z trzech poziomów poszukiwań.

Poziom I – dotyczy zaginięcia związanego z realnym i bezpośrednim zagrożeniem dla życia, zdrowia lub wolności osoby zaginionej.

W takim przypadku Policja podejmuje natychmiastowe czynności poszukiwawcze z zaangażowaniem adekwatnych sił i środków. Poziom I poszukiwań dotyczy w szczególności osób małoletnich w wieku do 10 lat, małoletnich w wieku od 11 do 13 lat zaginionych po raz pierwszy, niezdolnych do samodzielnej egzystencji, wymagających stałego przyjmowania leków, zaginionych w związku z realnym podejrzeniem popełnienia na jej szkodę przestępstwa przeciwko życiu lub wolności, podejmujących próbę samobójczą, a także zaginionych w warunkach atmosferycznych zagrażających ich życiu.

Poziom II – dotyczy zaginięcia związanego z uzasadnionym podejrzeniem wystąpienia ryzyka zagrożenia dla życia, zdrowia lub wolności osoby zaginionej.

Ten poziom poszukiwań może obejmować osoby, które zadeklarowały *po raz kolejny zamiar* popełnienia samobójstwa albo ich zamiar popełnienia samobójstwa nie stanowiąc realnych przesłanek jego spełnienia. Poszukiwania obejmują również małoletnich w wieku od 14 do 18 lat zaginionych po raz pierwszy, osoby zdolne do samodzielnej egzystencji, ale wymagające opieki i stałego przyjmowania leków, a także zaginione za granicą Rzeczypospolitej Polskiej, wobec których istnieje uzasadniona potrzeba udzielenia pomocy w celu ochrony ich życia, zdrowia lub wolności.

Poziom III – dotyczy zaginięcia niezwiązanego z bezpośrednim oraz uzasadnionym zagrożeniem dla życia, zdrowia lub wolności osoby zaginionej.

Jest to najniższy poziom poszukiwań, który obejmuje m.in. wyrażających wolę zerwania kontaktów z rodziną, osobami najbliższymi, dotychczasowym miejscem pobytu, sąsiedztwem i środowiskiem pracy, oraz osób, które oddaliły się z miejsca zamieszkania w wyniku nieporozumień rodzinnych. Poziom III poszukiwań obejmuje także osoby, z którymi brak jest kontaktu, a które deklarowały chęć wyjazdu lub ich zaginięcie związane jest z wyjazdem albo pobytem za granicą Rzeczypospolitej Polskiej. Wskazany poziom

poszukiwania wdrażany jest również w przypadku samowolnego oddalenia z placówki opiekuńczej, leczniczej lub innej placówki, jeśli osoby nie wymagają stałej opieki medycznej lub stałego przyjmowania leków.

Zarządzenie KGP wskazuje, że jeżeli z treści przyjętej informacji o zaginięciu osoby wynika, iż istnieje realna możliwość szybkiego odnalezienia osoby zaginionej, a zwłaszcza osoby małoletniej lub wymagającej opieki, albo gdy zachodzi obawa bezpośredniego zagrożenia życia, zdrowia lub wolności tej osoby – dyżurny jednostki Policji zarządza czynności poszukiwawcze w niezbędnym zakresie i nadzoruje ich przebieg.

Penetracja terenu w służbie policjanta ruchu drogowego

Analizując poszczególne czynności poszukiwawcze określone w zarządzeniu KGP, należy przyjąć, że na każdym poziomie poszukiwań (I–III) Policja jest zobowiązana do realizacji zadania, polegającego na **penetracji terenu ostatniego miejsca pobytu osoby zaginionej (innych ustalonych miejsc)**, a także **innych czynności adekwatnych do okoliczności sprawy**.

„Penetracja terenu” należy do pierwszych i podstawowych czynności realizowanych przez dowodzącego poszukiwaniami²⁵. Jednakże przepisy zarządzenia KGP nie zawierają definicji legalnej wyrażenia „penetracja terenu”, a także nie wskazują sposobu bądź sposobów jej przeprowadzenia. Można przyjąć tezę, że z punktu widzenia praktyki policyjnej wyrażenie to należy zaliczyć do grupy tych pojęć, stosowanych powszechnie w nomenklaturze służbowej, które są na tyle oczywiste i zrozumiałe dla policjantów, iż nie wymagają dodatkowego (precyzyjnego) wyjaśnienia w przepisach prawa wewnętrznego.

Wydaje się jednak, że nie należy przesądzać, czy luka definicyjna, ze względu na brak wyjaśnienia, czym jest „penetracja terenu”, jest właściwa, czy też nie – z punktu widzenia ewentualnej koordynacji działań wielu różnych rodzajów służb policyjnych²⁶, które mogłyby być zaangażowane jednocześnie w poszukiwanie osoby zaginionej. Wątpliwość ta wpływa jednak na działania podejmowane przez policjantów ruchu drogowego, realizujących na co dzień ściśle określony i specyficzny zakres zadań z obszaru bezpieczeństwa w ruchu drogowym. W kontekście problematyki terminologicznej – jedynie już z perspektywy historycznej – warto przypomnieć, że w 2008 r. do Sejmu RP wpłynął poselski projekt ustawy o czynnościach operacyjno-rozpoznawczych (numer druku 353) precyzujący, że „penetracja terenu” jest jedną z metod prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych, np. w celu poszukiwania osób zaginionych, jeśli zaginięcie jest wynikiem przestępstwa, a zostało ono zdefiniowane jako „planowe i systematyczne sprawdzanie wyznaczonych miejsc w celu odnalezienia osób, zwłok, rzeczy lub śladów”.

Można odnotować przy tym, że penetracja terenu w policyjnych działaniach może wiązać się z zakresem terytorialnym „miejsca oględzin”. Sposób postępowania policjanta (np. pionu ruchu drogowego), który jako pierwszy przybył na miejsce zdarzenia, jest opisany w wytycznych nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów²⁷. W odróżnieniu od

ROLA POLICJANTÓW RD W POSZUKIWANIACH

ogłędzin miejsca zdarzenia, w działaniach poszukiwawczych mogą brać udział różne zespoły ludzi, którzy zostali poinformowani, jakich śladów lub osób powinni szukać. Penetracja terenu może być przeprowadzona „przez zwarte oddziały policyjne, wojskowe, a nawet odpowiednio zorganizowanych mieszkańców”²⁸. Penetracja terenu może również zmierzać do określenia dokładnej lokalizacji rzeczy lub przedmiotów należących do osoby poszukiwanej.

Na polecenie dyżurnego jednostki Policji „penetrację terenu” są zobowiązani realizować również policjanci pionu ruchu drogowego. Właściwość tej formacji jest szczególnie zasadna np. w sytuacji gdy obszar przeznaczony do sprawdzenia obejmuje przede wszystkim drogi publiczne lub inne drogi, a z zebranych informacji wynika, że osoba zaginiona może przemieszczać się w pojeździe samochodowym komunikacji indywidualnej lub zbiorowej. Funkcjonariusze ruchu drogowego są szczególnie predestynowani do tego, aby w ramach służby pełnionej bezpośrednio na drodze podczas wykonywania czynności poszukiwawczych korzystać z uniwersalnego narzędzia, jakim jest kontrola ruchu drogowego²⁹, a także środków, którymi dysponują w toku codziennej służby (np. oznakowane pojazdy policyjne czy BSP).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 5 listopada 2019 r. w sprawie kontroli ruchu drogowego³⁰ określa m.in. warunki i sposoby wykonywania kontroli ruchu drogowego. Według przepisów rozporządzenia, jeśli jest to niezbędne dla prowadzenia czynności kontrolnych, pojazd Policji może zostać unieruchomiony w miejscu, gdzie jest to zabronione (np. przepisami ustawy – Prawo o ruchu drogowym lub znakiem drogowym), lecz nie zagraża bezpieczeństwu ruchu drogowego (§ 2 ust. 6). Sytuacja, w której możliwy jest postój radiowozu nawet w miejscu obowiązywania zakazu zatrzymywania, np. w miejscu na jezdni oznaczonej znakiem poziomym P-21 „powierzchnia wyłączona”, na poboczu, wzdłuż linii ciągłej wyznaczającej krawędź jezdni, a niekiedy i na drodze dla pieszych, niewątpliwie może pozytywnie wpływać na sposób prowadzenia działań poszukiwawczych osoby zaginionej. Z drugiej jednak strony, rozporządzenie MSWiA zawiera regulacje ograniczające możliwość wpuszczenia osoby do wnętrza pojazdu policyjnego (§ 4 ust. 7 pkt 1–8). Taka sytuacja może powodować wątpliwości policjanta, czy mógłby zaprosić osobę uprawnioną do zajęcia miejsca wewnątrz pojazdu policyjnego, aby w relatywnie komfortowych warunkach przyjąć od niej informację o zaginięciu osoby. Wydaje się, że w takich przypadkach należałoby stosować ogólne zasady postępowania policyjnego. Dopuszczalne byłoby również udanie się z „pasażerem” na wskazany przez niego odcinek na drodze publicznej, aby przeprowadzić penetrację terenu – oczywiście, jeśli istniałaby realna szansa na odnalezienie osoby zaginionej (np. dziecka).

Należy jednakże pamiętać, że przepisy zarządzenia nr 30 Komendanta Głównego Policji z dnia 22 września 2017 r. w sprawie pełnienia służby na drogach³¹, precyzujące na czym polega pełnienie służby na drogach, wskazują na generalną zasadę, że policjantowi pełniącemu służbę na drodze **zabrania się przebywania w pojeździe podczas jego postoju**. Wyjątkiem od tej zasady jest:

- prowadzenie korespondencji służbowej,
- sporządzanie dokumentacji w związku z wykonywanymi czynnościami służbowymi,

- korzystanie z przerwy w służbie,
- pełnienie służby w niekorzystnych warunkach atmosferycznych,
- realizacja zadań związanych z pilotowaniem pojazdu, w tym z eskortą policyjną,
- prowadzenie badań na zawartość w organizmie alkoholu lub środka działającego podobnie do alkoholu, obśługa urządzeń rejestrujących, w szczególności pomiar ręcznym miernikiem prędkości zamontowanym w pojeździe,
- przyjmowanie płatności uiszczanej w formie bezgotówkowej z tytułu grzywny nałożonej w drodze mandatu karnego.

Wydaje się, że przepisy zarządzenia 30 KGP w sprawie pełnienia służby na drogach nie sprzeciwiają się możliwości przyjęcia przez policjanta pozostającego wewnątrz pojazdu policyjnego informacji o zaginięciu osoby i sporządzenia dokumentacji służbowej.

Podsumowanie

Jednym z ustawowych zadań Policji jest prowadzenie czynności poszukiwawczych osób zaginionych. Czynności poszukiwawcze powinny być ukierunkowane na zabezpieczenie życia i zdrowia, a także prawa osób do niezakłócenia, autonomii i swobody osobistej, szeroko rozumianych jako wolności konstytucyjne. Umiejętność przyjęcia informacji od osoby uprawnionej o zaginięciu osoby, a także wiedza o potrzebie przeprowadzenia penetracji terenu są kompetencjami, które powinny być nabyte przez policjantów ruchu drogowego już w trakcie szkolenia zawodowego podstawowego (SZP). Powyższe oznacza gotowość do szczegółowego rozpytania zgłaszającego zaginięcie, w tym także osób, które jako ostatnie miały kontakt z zaginionym, ustalenie, czy zaginięcie nie nastąpiło w okolicznościach uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa, przekazanie informacji do dyżurnego najbliższej jednostki Policji, wykonanie dyspozycji dyżurnego, sporządzenie notatki służbowej z wykonanych czynności oraz poinformowanie zawiadamiającego o możliwości zgłoszenia się do podmiotu świadczącego pomoc prawną lub psychologiczną. Kontrola przeprowadzona w 2014 r. w 30 jednostkach organizacyjnych Policji przez Najwyższą Izbę Kontroli³² wskazała pozytywne strony podejmowanych działań poszukiwawczych, ale również niedomagania w zorganizowanym systemie. NIK dobrze oceniła kwestię wypracowania procedur postępowania w przypadku otrzymania zawiadomienia o zaginięciu osoby i prowadzenia czynności poszukiwawczych, zwłaszcza w stosunku do dzieci. W Komendzie Głównej Policji zbudowano komórkę odpowiedzialną za ogólnopolską koordynację poszukiwań. Jest nią Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych, umiejscowione w Wydziale Poszukiwań i Identyfikacji Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji³³. Określono strukturę nadzoru nad poszukiwaniami osób zaginionych, zadania związane z poszukiwaniami zostały uwzględnione w regulaminach organizacyjnych jednostek Policji oraz w kartach opisu stanowisk pracy funkcjonariuszy. Równocześnie precyzyjnie wskazano jednostki organizacyjne Policji odpowiedzialne za prowadzenie poszukiwań, określając właściwość miejscową tych jednostek w zakresie poszukiwań osób zaginionych.

Niektóre z wymienionych przez NIK błędów polegały na niepodejmowaniu zawiadomień, nieprzeprowadzaniu sprawdzeń w szpitalach i innych miejscach, wskazano także braki w wyszkoleniu funkcjonariuszy Policji w zakresie poszukiwań osób zaginionych.

Mimo wskazanych wyżej niedociągnięć, NIK oceniła pozytywnie działania prowadzone w ramach poszukiwania osób zaginionych, na co z pewnością miała wpływ również realizacja zadań przez policjantów ruchu drogowego.

- ¹ Dz. U. z 2023 r. poz. 171, z późn. zm.
- ² Zarządzenie nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanego zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2018 r. poz. 77, z późn. zm.).
- ³ Fundacja ITAKA, *Zaginienie a prawo*, <https://zaginieni.pl/jak-pomagamy/faq/zaginienie-a-prawo/> [dostęp: 28.04.2023 r.].
- ⁴ Patrz § 20 ust. 1 zarządzenia nr 1041 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 września 2007 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji i zakresu działania komend, komisariatów i innych jednostek organizacyjnych Policji (Dz. Urz. KGP z 2013 r. poz. 50, z późn. zm.) i § 2 ust. 1 zarządzenia nr 30 Komendanta Głównego Policji z dnia 22 września 2017 r. w sprawie pełnienia służby na drogach (Dz. Urz. KGP z 2019 r. poz. 95, ze zm.). W dalszej części opracowania policjanci zatrudnieni w komórkach organizacyjnych Policji właściwych do spraw ruchu drogowego są określani również jako policjanci ruchu drogowego lub służby ruchu drogowego albo w inny podobny sposób.
- ⁵ Por. R. Kochańczyk, A. Fellner, *Zarządzanie bezzatłogowymi systemami latającymi w akcjach poszukiwawczo-ratowniczych*, „Przegląd Policyjny” nr 1(133), Szczytno 2019, s. 40–41.
- ⁶ *Demencja. Broszura informacyjna dla młodzieży*, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Broszura_Alzheimer.pdf [dostęp: 19.04.2023 r.].
- ⁷ *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, tom II*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, wyd. 5, Warszawa 2023 (Legalis).
- ⁸ Patrz wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie – II Wydział Karny z dnia 2 lipca 2014 r., sygn. akt II AKa 174/14.
- ⁹ *Kodeks karny. Komentarz*, red. B. Gadecki, Warszawa 2023 (Legalis).
- ¹⁰ KRP V – Bielany, Żoliborz, *Co robić, kiedy zaginie twoje dziecko?*, <https://zoliborz.policja.gov.pl/r5/aktualnosci/102488,Co-robic-kiedy-zaginie-twoje-dziecko.html> [dostęp: 19.04.2023 r.].
- ¹¹ Por. A. Sałkowska, J. Giszczak, *Wybrane działania Biura Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji na rzecz poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym w Polsce*, „Kwartalnik Policyjny” 2017, nr 2(41), <https://kwartalnik.csp.edu.pl/kp/archiwum-1/2017/nr-22017> [dostęp: 25.04.2023 r.].
- ¹² J. Giszczak, *Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego w ruchu drogowym w Polsce* [pdf], Warszawa 2022, s. 169–171, <https://jacekgiszczak.pl/j-giszczak-ochrona-bezpieczenstwa-i-porzadku-publicznego-w-ruchu-drogowym-w-polsce> [dostęp: 25.04.2023 r.].
- ¹³ Źródło: Policja.pl, Statystyka, Zaginieni, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zaginieni/50885>, *Zaginieni.html* [dostęp: 19.04.2023 r.].
- ¹⁴ Dane KGP.
- ¹⁵ *Priorytety i zadania priorytetowe Komendanta Głównego Policji na lata 2021–2023*, <http://bip.kgp.policja.gov.pl/kip/priorytety-kgp/22565,Priorytety-Komendanta-Glownego-Policji.html> [dostęp: 20.04.2023 r.].
- ¹⁶ *Plan działalności Komendanta Głównego Policji na 2023 r.*, <http://bip.kgp.policja.gov.pl/kip/kontrola-zaradcza/28277,Plan-dzialalnosci-Komendanta-Glownego-Policji.html> [dostęp: 20.04.2023 r.].
- ¹⁷ Patrołowanie drogi pieszo albo przy użyciu pojazdu Policji, z prędkością zapewniającą obserwację ruchu drogowego.
- ¹⁸ Wykonywanie czynności służbowych w wyznaczonym miejscu, w tym również kierując ruchem drogowym.
- ¹⁹ Zarządzenie nr 30 Komendanta Głównego Policji z dnia 22 września 2017 r. w sprawie pełnienia służby na drogach (Dz. Urz. KGP z 2019 r. poz. 95, z późn. zm.).

- ²⁰ M. Marszewski, *Wykroczenia w świetle statystyki policyjnej i sądowej*, IWS, Warszawa 2018, s. 8, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/12/IWS-Marczewski-M.-Wykroczenia-w-%C5%9Bwietle-statystyki-policyjnej-i-s%C4%85dowej.pdf> [dostęp: 21.04.2023 r.].
- ²¹ A. Sadło-Nowak, *Dynamika i struktura wykroczeń oraz sposoby reagowania Policji na ujawnione czyny*, „Przegląd Policyjny” 2021, nr 143(3), Szczytno 2021, s. 313.
- ²² J. Giszczak, *Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego w ruchu drogowym w Polsce*, Warszawa 2022 [pdf], s. 225, <https://jacekgiszczak.pl/j-giszczak-ochrona-bezpieczenstwa-i-porzadku-publicznego-w-ruchu-drogowym-w-polsce> [dostęp: 25.04.2023 r.].
- ²³ BRD KGP, *Plan działań Policji na rzecz bezpieczeństwa ruchu drogowego w latach 2021–2023*, s. 16–18.
- ²⁴ NIK, Informacja o wynikach kontroli pn. „Poszukiwanie osób zaginionych”, Warszawa 2015, s. 28.
- ²⁵ *BSP w poszukiwaniu osób zaginionych w praktyce policyjnej*, w: *Wykorzystywanie bezzatłogowych platform powietrznych w operacjach na rzecz bezpieczeństwa publicznego*, red. M. Feltynowski, Józefów 2019, s. 67.
- ²⁶ Art. 4 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji wskazuje, że w Policji wyróżnia się służbę: kryminalną, śledczą, spraw wewnętrznych, prewencyjną, kontrterrorystyczną, zwalczania cyberprzestępczości, wspomagającą, a także Policję sądową. W skład Policji wchodzi również Wyższa Szkoła Policji, ośrodki szkolenia, szkoły policyjne oraz wyodrębnione oddziały prewencji.
- ²⁷ Dz. Urz. KGP z 2017 r. poz. 59, z późn. zm.
- ²⁸ Patrz: M. Kulicki, V. Kwiatkowska-Darul, L. Stępka, *Kryminalistyka*, Toruń 2005, s. 408, cyt. za: M. Hołuj, *Taktyka prowadzenia oględzin miejsca zdarzenia*, s. 13, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2018, nr 3.
- ²⁹ Patrz art. 129 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 988, z późn. zm.), szerzej na temat kontroli ruchu drogowego J. Giszczak, *Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego w ruchu drogowym w Polsce*, Warszawa 2022, <https://jacekgiszczak.pl/j-giszczak-ochrona-bezpieczenstwa-i-porzadku-publicznego-w-ruchu-drogowym-w-polsce> [dostęp: 24.04.2023 r.].
- ³⁰ Dz. U. z 2019 r. poz. 2141, z późn. zm.
- ³¹ Dz. Urz. KGP z 2017 r. poz. 64, zm. Dz. Urz. KGP z 2019 r. poz. 95.
- ³² NIK, *Poszukiwanie osób zaginionych*, KPB-4101-003-00/2014, Warszawa 2015.
- ³³ Patrz *Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji* powołane decyzją nr 147 KGP z dnia 15 kwietnia 2013 r. w sprawie Centrum Poszukiwań Osób zaginionych Komendy Głównej Policji (Dz. Urz. KGP z 2013 r. poz. 36).

Słowa kluczowe: osoba zaginiona, policjant ruchu drogowego, przyjęcie informacji o osobie zaginionej, penetracja terenu, pełnienie służby na drodze.

Keywords: missing person, traffic policeman, receiving information about the missing person, penetration of the area, road duty.

Summary

The role of traffic police officers in searching for missing persons

The Police are obliged to search for missing persons. Each police officer, including a road traffic officer on duty directly on the road, is obliged to receive information about a missing person and take appropriate search actions in consultation with the duty officer of the Police unit. Although the police regulations do not define the term “land penetration”, activities carried out within its framework may involve public roads or other roads.

Tłumaczenie: Jacek Giszczak